

Р. С. МАРТИНЮК

**КОНСТИТУЦІЙНЕ (ДЕРЖАВНЕ)
ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА**

2-ге видання, перероблене і доповнене

Острог – 2009

УДК 342 (075.8)
ББК 67.3
М 25

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

(№14/18 Г-1291 від 01.12.06)

Відповідальний редактор:

О. В. Скрипнюк – доктор юридичних наук, професор, академік АПрН
України

Рецензенти:

О. В. Шуба – доктор політичних наук, професор

В. Б. Ковальчук – кандидат політичних наук, доцент

Мартинюк Р. С.

Конституційне (державне) право зарубіжних країн. Загальна частина. Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. –
Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2007. – 220 с.

ISBN 966-7631-991

У навчальному посібнику висвітлено основи конституційного (державного) права зарубіжних країн, насамперед високорозвинених; розглянуті такі ключові конституційно-правові інститути як основи зарубіжного конституціоналізму, права людини, вибори і референдум, парламентаризм, президентціалізм, інститут виконавчої влади, розкрито питання про основи організації судової влади, форму правління та форму державного устрою в зарубіжних країнах, місцеве самоврядування; проаналізовано основні тенденції й особливості конституційного розвитку відповідних зарубіжних країн. Окрему увагу приділено проблематиці конституційно-правової відповідальності вищих органів державної влади та їх посадових осіб. Виклад матеріалу збагачений елементами конституційно-правової аналітики, автор порушує низку актуальних для сучасної державно-правової науки питань.

© Мартинюк Р.С., 2009

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2009

Зміст

КОНСТИТУЦІЙНЕ (ДЕРЖАВНЕ) ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЯК НАУКА, НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ТА ГАЛУЗЬ ПРАВА

1. Конституційне (державне) право як наука.....	8
2. Конституційне (державне) право як навчальна дисципліна.....	9
3. Конституційне (державне) право зарубіжних країн як галузь права.....	9
3.1. Предмет і метод конституційного (державного) права зарубіжних країн.....	10
3.1.1. Предмет.....	10
3.1.2. Метод конституційного (державного) права зарубіжних країн.....	11
4. Суб'єкти конституційного (державного) права.....	12

ДЖЕРЕЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

1. Основні види джерел конституційного права.....	14
2. Закони.....	14
2.1. Конституції.....	15
2.1.1. Виникнення сучасних конституцій.....	15
2.1.2. Сутність конституції.....	17
2.1.3. Юридичні властивості конституції: юридичний (формальний) та фактичний (матеріальний) зміст конституції.....	20
2.1.4. Порядок прийняття конституції.....	23
2.1.5. Способи внесення змін та доповнень до конституції.....	28
2.1.6. Форма конституції.....	30
2.1.7. Структура конституції.....	31

ПРАВОВА ОХОРОНА КОНСТИТУЦІЇ (КОНСТИТУЦІЙНИЙ КОНТРОЛЬ)

1. Поняття правової охорони конституції (конституційного контролю).....	33
2. Форми конституційного (судового) контролю.....	37
3. Поява і розвиток інституту конституційного контролю, моделі конституційного контролю.....	38
4. Види конституційного контролю.....	40
5. Органи конституційного контролю.....	43

ІНСТИТУТ ПРАВ ТА СВОБОД У КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1. Розвиток конституційно-правового регулювання інституту прав і свобод..... 46
2. Способи конституційного формулювання прав, свобод та обов'язків..... 50

ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ

1. Визначення поняття та загальна характеристика інституту громадянства..... 52
2. Підстави і порядок набуття та припинення громадянства..... 53
3. Припинення громадянства..... 55
4. Режим іноземців..... 57

ВИБОРЧЕ ПРАВО, ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС І ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1. Поняття і сутність виборчого права..... 58
2. Джерела виборчого права..... 61
3. Принципи виборчого права..... 61
4. Виборчий процес та виборчі системи..... 65
 - 4.1. Виборчий процес..... 65
 - 4.2. Виборча система: визначення поняття..... 66
 - 4.3. Мажоритарна і пропорційна виборчі системи, їх різновиди..... 66
 - 4.4. Змішані виборчі системи..... 77

РЕФЕРЕНДУМ ЯК ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

1. Референдум: визначення поняття, загальна характеристика інституту..... 78
2. Предмет референдуму..... 80
3. Соціальна роль референдуму; його переваги та недоліки..... 81
4. Класифікація референдумів..... 85
5. Право участі в референдумі..... 86
6. Ініціатива і призначення референдуму..... 86

РОЛЬ І МІСЦЕ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ В ДЕРЖАВНОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1. Загальна характеристика інституту глави держави..... 88
2. Порядок заміщення поста глави держави..... 93

3. Монарх і президент: особливості статусу.....	97
3.1. Монарх.....	98
3.2. Президент: особливості статусу.....	100
4. Повноваження глави держави.....	103
4.1. Представницькі функції глави держави.....	103
4.2. Повноваження глави держави у сфері державного управління.....	104
4.3. Повноваження глави держави у сфері законодавчої діяльності.....	105
4.4. Повноваження глави держави в судовій сфері.....	108
4.5. Повноваження глави держави в зовнішньополітичній сфері.....	108
4.6. Надзвичайні повноваження глави держави.....	110

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА ЇЇ ОРГАНИ

1. Історія парламентаризму.....	111
2. Поняття законодавчої влади.....	113
3. Парламент і парламентаризм.....	114
4. Структура парламентів.....	116
4.1. Палати парламенту.....	116
4.2. Переваги і недоліки бікамералізму.....	116
4.3. Формування палат парламенту.....	118
4.4. Співвідношення компетенції палат.....	120
4.5. Термін повноважень парламенту (палат).....	121
5. Основні структурні складові парламенту (палат).....	121
5.1. Партійні фракції.....	121
6.2. Керівні органи парламенту.....	123
6.3. Парламентські комісії (комітети).....	124
7. Організація роботи представницького органу.....	125
8. Основні повноваження парламенту.....	126
7. Статус депутатів.....	137

ВИКОНАВЧА ВЛАДА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА ЇЇ ОРГАНИ

1. Уряд: визначення поняття.....	140
2. Уряд як носій виконавчої влади.....	140
3. Види урядів.....	142
4. Формування уряду.....	145
5. Склад уряду.....	148
6. Функції органів виконавчої влади.....	149

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ СУДОВОЇ ВЛАДИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

1. Поняття та загальна характеристика судової влади.....	151
2. Конституційні основи судової організації в зарубіжних країнах.....	152
3. Формування суддівського корпусу.....	156
3.1. Порядок зміщення суддів із посади.....	157

ФОРМА ПРАВЛІННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

1. Поняття форми правління.....	159
2. Класифікація монархій і республік.....	160

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ЇХ ПОСАДОВИХ ОСІБ

1. Відповідальність влади як критерій її ефективності.....	177
2. Парламентська відповідальність уряду.....	177
2.1. Історія розвитку інституту.....	177
3. Зміст парламенської відповідальності уряду.....	178
4. Форми парламенської відповідальності уряду в зарубіжній практиці.....	183
5. Парламентська відповідальність уряду та політичні партії.....	190
6. Інститут імпідменту як функціональна альтернатива парламентської відповідальності уряду у президентській республіці.....	196
6.1. Інституту імпідменту як елемент системи стримувань і противаг.....	196
6.2. Інститут імпідмету в сучасних державах.....	200
6.3. Альтернативні форми конституційно-правової відповідальності вищих посадових осіб держави.....	202

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

1. Поняття адміністративного устрою.....	204
2. Унітарні держави.....	205
3. Держави з автономними утвореннями.....	206
4. Зарубіжний федералізм.....	207
4.1. Поняття федеративної держави.....	207
4.2. Порядок утворення федеративних держав.....	208
4.3. Особливості федеративного устрою державної влади.....	209
4.4. Поділ компетенції і відносини між федерацією та її суб'єктами.....	211

**АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ
ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

1. Альтернативи владної децентралізації:
демократична децентралізація (самоврядування)
та децентралізація адміністративна (міське управління)...213
2. Ознаки інституту місцевого самоврядування..... 216

Навчальне видання

Роман Станіславович МАРТИНЮК

**КОНСТИТУЦІЙНЕ (ДЕРЖАВНЕ)
ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Головний редактор *Пасічник І.Д.*

Технічний редактор *Свинарчук Р.В.*

Комп'ютерна верстка *Олексійчук К.О.*

Художнє оформлення обкладинки *Олексійчук К.О.*

Формат 42x30/4.

Папір офсетний. Друк різнографія.

Ум. друк. арк. 6,58. Гарнітура «JournalС»

Наклад 1000 прим.

Видавництво Національного університету «Острозька академія»

Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.

Свідоцтво про державну реєстрацію

РВ №1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено: видавець СПД Свинарчук Р.В.

Свідоцтво РВ №27 від 29 липня 2004 року

пр. Незалежності, 151, м. Острог,

Рівненська обл., 35800, тел. 8 (067) 771-28-70